

ПЕДАГОГІКА

УДК 81243:378.147:00477

Ілона ДЕНИСЕНКО,*orcid.org/0000-0002-9769-4605**асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківського національного аграрного університету
(Біла Церква, Україна) ilonadenysenko12@gmail.com***Анна ТАРАСЮК,***orcid.org/0000-0003-0084-0248**асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківського національного аграрного університету
(Біла Церква, Україна) vikann@meta.ua***ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У МОВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Стаття присвячена дослідженню специфічних характеристик і переваг технології змішаного навчання у процесі вивчення англійської мови студентами мовного вищого навчального закладу порівняно з традиційними моделями навчання. У роботі проводиться порівняльний аналіз поглядів іноземних і вітчизняних дослідників у визначенні змішаного навчання, яке розуміється авторами як сучасний універсальний засіб навчання, що поєднує технології традиційного й електронного навчання й відповідає індивідуальним вимогам студентів. Запропоновано розглянути інтерактивність як принцип, що реалізується у навчальному процесі та надає можливість викладачеві ефективніше організувати процес навчання англійській мові, а студенту забезпечує залучення до активної комунікативної діяльності та створює високий рівень мотивації щодо засвоєння англійської мови.

***Ключові слова:** англійська мова, змішане навчання, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивність, онлайн середовище, комунікативна компетенція, традиційне навчання, саморозвиток, саморефлексія.*

Ілона DENYSENKO,*orcid.org/0000-0002-9769-4605**Assistant of the Department of Romano-Germanic Philology and Translation
Bila Tserkva National Agrarian University
(Bila Tserkva, Ukraine) ilonadenysenko12@gmail.com***Anna TARASIUK,***orcid.org/0000-0003-0084-0248**Assistant of the Department of Romano-Germanic Philology and Translation
Bila Tserkva National Agrarian University
(Bila Tserkva, Ukraine) vikann@meta.ua***THE BLENDED LEARNING TECHNOLOGY APPLICATION IN THE PROCESS
OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN HIGHER LANGUAGE SCHOOLS**

Blended Learning has become one of the most common ways to teach English Language due to its double component, which integrates Face-to-Face classes with virtual learning in order to offer students a wide range of materials and resources organized in a methodological way. The article explores specific characteristics and advantages of blended learning in the process of teaching English as a foreign language at university level in comparison with traditional forms of education. The article collates different points of view in Ukraine and abroad on defining blended learning which is understood by the authors as a modern universal educational method comprising traditional technologies and electronic way of learning and which meets individual demands of learners. It is suggested that interactivity should be considered as a principle realized in education that gives the teacher a possibility to organize the process of learning in a more effective

way and provides the students' involvement in active communicative activity. Besides, it creates a high level of motivation in English language mastering. According to the author, the blended learning, mediated by networking with the use of computers and the Internet, can be successful if in the learning process the role of students and their autonomy will be strengthened and the focus will be shifted from teaching to learning and from a teacher to a student. Based on the comparative analysis undertaken, and the study of the blended learning application in Ukraine and abroad, the author gives valid arguments in favor of this technology. However, the implementation of a Blended Course must have a pedagogical foundation for each setting where it is planned in order to be developed. This article seeks to present some integrative components of Blended Learning and how they have been applied in several researches done in different contexts as well as to present some considerations to keep in mind when designing, implementing and evaluating this model. Besides, it encourages teachers to reflect upon Blended Learning (BL) as a potential and different way to approach learning English language, taking advantage of all the emerging pedagogical tools.

Key words: English language, blended learning, information and communication technologies, interactivity, online environment, communicative competence, face-to-face learning, self-development, self-reflection.

Постановка проблеми. На сучасному етапі перед українськими мовними вищими навчальними закладами насамперед ставиться завдання забезпечити студентів філологів можливістю брати активну участь у міжнародних освітніх проєктах, наукових конференціях та програмах, проходити навчання та стажування у закордонних ВНЗ, що створює сприятливі умови для подальшої успішної професійної діяльності. Це потребує від студентів мати досить високий рівень знання англійської мови. Позитивна мотивація студентів до вивчення англійської мови посилюється у зв'язку з певними змінами, які ми можемо спостерігати у виробничій, соціальній та інших сферах українського суспільства, що у свою чергу змушує викладачів англійської мови застосовувати сучасні та результативні методи, технології та різноманітні види навчальної діяльності на заняттях з англійської мови у ВНЗ, які б відповідали прогресивним тенденціям та вимогам сучасного українського суспільства.

У зв'язку з активною інформатизацією суспільства, використанням інформаційно-комунікаційних технологій та застосуванням індивідуального підходу у процесі навчання, популяризації онлайн курсів, які пропонують відкритий доступ до навчальної інформації в Інтернеті та інше, у системі викладання англійської мови у ВНЗ відбуваються активні спроби модифікувати традиційні форми навчання, виникають більш демократичні форми взаємодії «студент – викладач».

На сучасному етапі суспільство вимагає фахівців, які не тільки можуть бути мобільними та самостійними, але й здатні самотужки знаходити, відбирати та аналізувати необхідну інформацію англійською мовою. Застосування передових педагогічних технологій у процесі викладання англійської мови у мовному ВНЗ формує сприятливі умови для успішного здійснення дидактичних принципів індивідуального та диференційованого підходу до навчання, надає великий вплив на фор-

мування творчої активності й когнітивної діяльності студентів, здійснює умови плавного переходу від навчання до самоосвіти. Сьогодні ІТ-технології, які швидко розвиваються та орієнтовані на результативне використання прогресивних засобів та методів отримання знань вносять значні зміни у процес навчання англійської мови у мовному ВНЗ.

Актуальність проблеми. Деякі автори В. В. Роберт, К. Evelin, В. Oliver, J. Higgins, S. Papert, Т. Russel та інші розглядають поєднання традиційних навчальних технологій з прогресивними інформаційними та комунікаційними технологіями як один з ймовірних засобів вирішення проблеми модернізації навчального процесу на основі інформатизації. Вважається, що blended learning (змішане навчання) убув є одним з перспективних напрямків використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) у процесі навчання англійській мові у мовному виші.

Термін blended learning (BL) розглядається як поєднання дистанційних, комп'ютерних та веб-орієнтованих технологій навчання, які інтегруються у навчальний процес разом з традиційними аудиторними (face-to-face) заняттями та методиками. Інструменти BL – це навчальна аудиторія, в якій студенти можуть мати вільний доступ до Інтернет-ресурсів і мають можливість використовувати інше сучасне мультимедійне та цифрове обладнання у процесі навчальної діяльності. BL – це сучасний підхід до навчання англійській мові студентів-філологів, який дає можливість викладачеві застосовувати у навчальному процесі величезну кількість сучасних методів, методик та засобів викладання з метою поліпшити та розширити можливості для формування іншомовної компетенції студентів-філологів.

Мета статті – провести аналіз психолінгвістичної та науково-методичної літератури стосовно моделі змішаного навчання англійській мові, розглянути можливості підвищення ефективності навчального процесу за допомогою впровадження

інформаційних технологій в умовах мовного ВНЗ. Виявити переваги та недоліки які пов'язані з використанням даної моделі навчання у процесі викладання англійської мови студентам-філологам.

Виклад основного матеріалу. У науково-методичній літературі на сучасному етапі існує кілька термінів для позначення поняття «BL». Попри поширене використання у вищій освіті, багато авторів стверджує, що термін «BL» важко визначити (Oliver M., Trigwell K, 2005: 17–26), тому сьогодні ми не маємо остаточного визначення цього терміну, іноді його називають «hybrid or mixed learning» – гібридне або змішане навчання (Stracke, 2007: 57–78); «e-learning» – електронне навчання (Shepard, 2005), або b-learning – змішане навчання (Banados, 2006: 533–550). Сміт та Куртин зробили спробу розрізнити деякі з цих термінів, використовуючи відсотки:

Web-enhanced learning – у процесі навчання використовується мінімальна кількість онлайн-матеріалів (наприклад, публікація навчального плану або зміст навчального курсу).

Blended learning – використовується значна кількість певних видів онлайн діяльності у традиційному навчальному процесі (face-to-face), але менш як 45%.

Hybrid learning – онлайн діяльність займає 45–80% аудиторного часу.

Fully online learning – 80% або більше навчального матеріалу пропонується онлайн.

Деякі автори розглядають змішане навчання як поєднання традиційного аудиторного навчання та комп'ютерних технологій із застосуванням гнучкого підходу до навчання, у процесі якого враховуються переваги навчальних й тестових завдань в електронному середовищі, а крім того, застосовуються інші засоби, що поліпшують результативність роботи студентів та заощаджують аудиторний час (Stracke, 2007). Д. Пейнтер вказує на те, що змішане навчання – це угруповання формальних та неформальних засобів навчання (наприклад, навчальний процес в аудиторії, засвоєння теорії граматичного матеріалу з обговоренням, використовуючи технології чату, вебінару або електронної пошти) у єдину структуру. На основі аналізу науково-методичної літератури, можна зробити висновок, що більшість авторів вказують на те, що BL допомагає досягати навчальних цілей за допомогою поєднання різних засобів подачі навчального іншомовного матеріалу та об'єднаних курсів, які створюються із застосуванням сучасних веб-технологій, використовуючи «face-to-face» (традиційне навчання в аудиторії) та нефор-

мальне навчання, онлайн взаємодію, контролювану навчальну діяльність студентів на основі їх самостійного вибору власної траєкторії навчання (Valiathan P., 2002).

М. Б. Хорн виділяє кілька моделей BL, які розподіляються по групах ґрунтуючись на засобах організації та подачі навчального матеріалу, яку функцію виконує викладач на занятті та де проводиться аудиторне заняття:

1) Face-to-Face Driver – навчальний процес, як правило, проходить в аудиторії та вимагає безпосередньої взаємодії з викладачем.

2) Rotationmodel – охоплює традиційне й онлайн-навчання. У цьому разі розклад ділиться та закріплюється між цими двома процесами навчання.

3) Flexmodel – взаємодія відбувається тільки онлайн, контакт із викладачем можливий на вимогу, кожен студент має індивідуальний графік та завдання.

4) OnlineLab – навчальний процес проходить онлайн в аудиторіях, які мають спеціальне обладнання та за участю тьютора.

5) Self-Blend learning – студенти мають можливість самостійно обирати онлайн курс навчання.

6) OnlineDriver – навчальний процес проходить у режимі синхронної або асинхронної взаємодії (Horn, Staker, 2011: 17).

У вітчизняних наукових джерелах (А. Стрюка, Ю. Триуса, Ст. Кухаренка) деякі автори пов'язують змішане навчання з форматом дистанційних навчальних курсів, при створенні яких використовуються різноманітні активні методи навчання; інші дослідники характеризують його як форму застосування розподілених інформаційно-освітніх матеріалів у традиційному навчанні з використанням компонентів асинхронного та синхронного дистанційного навчання або як модель навчання, яка містить переваги аудиторної навчальної діяльності та переваги дистанційного навчання, що гарантує доступність навчального курсу (Кухаренко, Березенська, 2016: 284)

На сучасному етапі BL безперервно вдосконалюється та орієнтується на підтримку й застосування підходу особистісно-орієнтованого навчання англійській мові. За останній час з'явилися такі формати BL:

Project-Based Blended Learning – змішане навчання на основі проектів - це модель, в якій студент використовує онлайн-навчання у формі курсів з самостійним доступом та face-to-face (традиційне навчання в аудиторії) для розробки, повторення та публікації навчальних завдань на основі проектів та відповідних видах діяльності. В першу чергу характеризується використан-

ням інтернет-ресурсів для підтримки проектного навчання.

Self-Directed Blended Learning – у процесі самостійного змішаного навчання традиційна академічна робота змінюється на автономну студентську діяльність. Студенти мають можливість використовувати комбінацію традиційного очного навчання з метою формування своєї власної навчальної траєкторії, досягати формальних цілей навчання, спілкуватися з тьюторами в аудиторії або онлайн. Оскільки навчання є самостійним, функції «онлайн-навчання» та вчителів змінюються. Вчитель оцінює прогрес навчання без автентифікації. Завдання студентів полягає у тому, що їм потрібно самостійно не тільки опрацювати навчальний курс, але й вносити відповідні корективи. Деякі студенти успішно справляються з таким форматом навчання, тоді як інші потребують чіткі постанови сформульованих цілей та завдань.

Inside-Out Blended Learning – змішане навчання навпаки. «Онлайнові» компоненти можуть бути самостійними та / або офіційними курсами й навчальними програмами електронного навчання. Навчальний процес планується «почати» та «закінчити» за межами аудиторії, але такий формат потребує керівництва викладача, навчального зворотного зв'язку.

У процесі *Outside-In blended learning* навчання планується «почати» в онлайн середовищі, яке студенти використовують щодня, але «закінчити» в аудиторії.

Студенти можуть отримувати традиційні оцінки за звичайні тести, але аудиторія використовується як «замкнений простір» для обміну, творчості, співпраці, надання та отримання зворотного зв'язку, що збільшує ефективність навчальної діяльності студентів.

Supplemental Blended Learning – у цій моделі студенти виконують або повністю онлайн роботу на додаток до повсякденного очного навчання, або повністю очне навчання в додаток до навчальної діяльності, яка виконується під час онлайн-курсу або онлайн-заходів. Під час такого навчання повністю виконуються критичні цілі навчального процесу в одному просторі, в той час як «протилежний» простір надає студенту певний додатковий досвід.

З метою створення ефективнішої моделі навчання, викладачі мовних ВНЗ створюють бленди своїх занять з наступних причин:

– Інтенсифікувати всі рівні освітнього процесу:

а) підвищити ефективність і якість навчання шляхом використання ІТ-технологій;

б) визначити та використовувати стимули мотивації пізнавальної активності;

в) поглиблювати міждисциплінарні зв'язки.

– Розвиток навичок у студентів роботи з інформаційними технологіями, підготовка до самостійного безперервного навчання за допомогою ІТ-технологій.

– Підготувати студентів до автономної продуктивної діяльності. У процесі використання моделі змішаного навчання англійської мови у студентів формуються такі навички: конструктивного й алгоритмічного мислення; творчого мислення через зменшення обсягу репродуктивної діяльності; комунікативних умінь на основі виконання групових проектів; вміння знаходити рішення у змодельованих ситуаціях; дослідницькі навички; навички інформаційної культури й обробки англійської інформації.

– З метою підвищити доступність навчальних матеріалів.

– Змішане навчання надає викладачам можливість побудувати диференційоване навчання англійської мови враховуючи індивідуальні потреби студентів і підтримати їх спільну роботу.

– Створити мотивуюче навчальне середовище, орієнтоване на студентів.

– З метою поліпшити у студентів навичок читання, писемного й усного мовлення англійською мовою.

Існує безліч інструментів, що викладач має змогу використовувати для організації ефективного ВЛ англійській мові на занятті:

1. *Технології в аудиторії* – програма PowerPoint, інтерактивна дошка, системи реагування аудиторії.

2. *Віртуальні засоби комунікації через Інтернет* – аудіофайли, дошки обговорень, електронні списки, дискусійні групи, чат, проведення конференцій, електронна пошта, голосування, розсилка анкет, веб-форми, проведення відеоконференцій.

3. *Програмне забезпечення для соціальних мереж* – обмін повідомленнями, розмова телефоном, подкасти, соціальні сайти, відео кліпи, віртуальні світи, веблоги, вікітехнології.

4. *Системи електронного навчання* – система управління навчанням, система відео конференцій, програмне забезпечення для спільної роботи групи

5. *Мобільне навчання* – сайти груп, мобільний телефон, ноутбук, планшетний комп'ютер.

Організація курсу англійської мови на основі змішаного навчання вимагає високого професіоналізму від викладача, оскільки у цьому випадку він стає не тільки тьютором навчального процесу, який організовує самостійну діяльність студентів та результативну систему контролю, але й повинен

безперервно підтримувати контакт зі студентами і в аудиторії, і в електронному середовищі. При складанні курсу викладачеві необхідно методично вірно організувати навчальний матеріал, визначивши, який матеріал буде використовуватися в аудиторії, а який – у дистанційному навчанні. Слід враховувати, який навчальний матеріал необхідно пояснити, а який опрацювати під час аудиторних занять; які саме навчальні матеріали та вправи необхідні й скільки часу потрібно різним студентам для розвитку своїх навичок; яку навчальну інформацію можливо інтегрувати в дистанційний курс, а який матеріал слід дати для самостійного вивчення. Навчальний процес слід організувати з урахуванням специфічних особистісних якостей студентів, відбору засобів навчання в аудиторії та на дистанційних заняттях, а також моніторинг і самоконтроль студентів. Ще одним важливим фактором є формування стійкої мотивації до навчально-пізнавальної діяльності, яка повинна підтримуватися впродовж усього навчального процесу. Викладач повинен стимулювати самоконтроль, заохочувати та розвивати різноманітні засоби продуктивної співпраці зі студентом.

До переваг ВЛ англійській мові у мовних ВНЗ можна віднести наступні фактори:

1. Навчальний процес стає автоматизованим, студенти мають постійний безпосередній доступ до навчальної інформації з дисципліни «Англійська мова», результати їх навчальної роботи реєструються онлайн.

2. Викладач має можливість безперервно слідкувати за прогресом пізнавальної діяльності студентів і проводити неупереджене оцінювання, оскільки ВЛ надає великий вибір засобів діагностики.

3. Студенти можуть самостійно вивчати теоретичний матеріал з англійської мови в індивідуальному темпі. Частина роботи студенти виконують у звичних комфортних умовах. Активна комунікативна діяльність та закріплення теорії відбувається на аудиторних заняттях.

4. У процесі використання моделі змішаного навчання англійській мові у студентів формуються навички критичного мислення та вміння самостійної роботи, орієнтованої на пошук необхідних іншомовних інформаційних ресурсів, аналіз, узагальнення, застосування матеріалу для своїх цілей.

5. Навчальні матеріали характеризуються інформаційною доступністю та множинністю використання.

6. У процесі застосування моделі ВЛ англійській мові враховуються такі індивідуальні характеристики студентів, як тип вищої нервової діяльності, когнітивні здібності та інше.

Однак крім вищезгаданих переваг ВЛ, слід відзначити певні проблеми, які пов'язані з використанням цієї моделі навчання у процесі викладання англійської мови студентам філологам. Серед негативних сторін виділяють наступні фактори:

1. Спостерігається недолік безпосередньої комунікації студента з викладачем та іншими студентами.

2. Студенти зобов'язані витратити свій вільний час на навчання, але багато студентів недостатньо організовані та не мають сформованих навичок автономної роботи.

3. Студенти не мають змоги поставити питання, які виникають у процесі виконання граматичного завдання або отримати негайне пояснення комунікативної ситуації на конкретному прикладі в аудиторії.

4. Організація курсу англійської мови на основі ВЛ вимагає від викладача не тільки комп'ютерної грамотності та знань специфічних характеристик роботи за моделлю ВЛ, а й готовності до часового навантаження – викладачеві потрібен додатковий час, щоб викласти необхідну навчальну інформацію онлайн.

Висновки. Змішане навчання стає пріоритетним форматом навчання англійській мові студентів-філологів, оскільки є цілеспрямованим процесом засвоєння англійської мови, формування умінь та навичок під час аудиторної та самостійної навчальної діяльності студентів на основі інтеграції та двостороннього доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання за умови, що студент самостійно контролює час, місце, маршрути та темп навчання. Студенти навчаються приймати рішення, робити усвідомлений вибір та нести відповідальність за нього, у них розвиваються навички та вміння працювати в інформаційному просторі, самостійно вести пошук, відбирати та аналізувати інформацію англійською мовою, представляти результат з використанням різних сучасних технологій, тобто відбувається формування необхідних мовленнєвих й соціокультурних компетенцій. Застосування моделі змішаного навчання у процесі викладання англійської мови дає можливість збільшити час для безпосереднього спілкування в аудиторії, і таким чином, на формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. Деяким студентам працювати в електронному освітньому середовищі комфортніше, оскільки воно допомагає подолати психологічний бар'єр, невпевненість у собі, які виникають під час аудиторного заняття. Внаслідок зниження рівня стресу при роботі в електро-

ньому середовищі підвищується впевненість та самооцінка студентів, що сприятливо впливає на їх участь у дебатах та обговореннях. Таким чином, очевидно, що модель змішаного навчання інтегрується у загальну концепцію модернізації сучасної освіти, засновану на впровадженні нових освітніх стандартів та приєднання до Болонського процесу та інших міжнародних угод.

Змішане навчання формує сприятливі умови для результативного викладання англійської мови, орієнтуючись на принцип інтерактивності та застосування ІТ технологій. Усі елементи такого формату навчання узгоджено взаємодіють

тільки за умов правильної методичної організації, вони можуть видозмінюватися відповідно до свого обсягу та тривалості в залежності від поставлених навчальних завдань. На сучасному етапі викладачі англійської мови активно застосовують різні формати та методи змішаного навчання, оскільки вони надають їм можливість експериментувати, постійно використовувати на заняттях комп'ютерні та веб-технології, що гарантує інтерактивну та оперативну діяльність студентів щодо пошуку, отримання, зберігання та перероблення як навчального, так і аутентичного іншомовного матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л. Теорія та практика змішаного навчання. Харків, 2016. 284 с.
2. Banados E. A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. 2006. № 23/3. P. 533–550.
3. Horn M. B., Staker H. The Rise of K-12 Blended Learning. Innosight Institute. Public Impact, 2011. 17 p.
4. Oliver M., Trigwell K. Can blended learning be redeemed? *E-Learning* 2/1. 2005. P. 17–26.
5. Shepard J. An e-recipe for success. *EL Gazette*. 3.12.2005.
6. Stracke E. A road to understanding: A qualitative study into why learners dropout of a blended language learning (BLL) environment. *ReCALL*. № 19/1. 2007. P. 57–78.
7. Valiathan P. Blended Learning Models. URL: <http://www.learningcicuits.org/2002/valiathan> (дата звернення 10.02.2019).

REFERENCES

1. Kukhareno V. M., Berezenska S. M., Buhaichuk K. L. Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia. Kharkiv, 2016. 284 s.
2. Banados E. A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. 2006. № 23/3. P. 533–550.
3. Horn M. B., Staker H. The Rise of K-12 Blended Learning. Innosight Institute. Public Impact, 2011. 17 p.
4. Oliver M., Trigwell K. Can blended learning be redeemed? *E-Learning* 2/1. 2005. P. 17–26.
5. Shepard J. An e-recipe for success. *EL Gazette*. 3.12.2005.
6. Stracke E. A road to understanding: A qualitative study into why learners dropout of a blended language learning (BLL) environment. *ReCALL*. № 19/1. 2007. P. 57–78.
7. Valiathan P. Blended Learning Models. URL: <http://www.learningcicuits.org/2002/valiathan> (дата звернення 10.02.2019).